

УДК 007:304:070(438)

DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.42.38>

ПОЛЬСЬКІ ЧАСОПИСИ ПОЛІТИЧНИХ ЖІНОЧИХ ОРГАНІЗАЦІЙ МІЖВОЄННОГО ДВАДЦЯТИРІЧЧЯ

Марія Павлюх

Національний університет «Львівська політехніка»,
ІМФН, кафедра міжнародної інформації
пл. Святого Юра 3, 79000, м. Львів, Україна

Досліджено польські політичні часописи жіночих організацій, які виходили у Львові у період міжвоєнного двадцятиріччя. Виокремлено види публікацій, проаналізована тематика цих часописів. Подано звітні часописи політичних організацій як окремий вид політичної польської жіночої періодики з патріотичним напрямом. Вперше досліджено жіночий еротичний журнал, який порушував важливі політичні, культурні та мистецькі теми перед аудиторією. Встановлено, що політичні жіночі організації, які заснували свої друковані органи несли ідеї політичного рівноправ'я та жіночого лідерства у польське суспільство. Реанімовано стереотипне бачення жінки у суспільстві та її ролі у житті держави.

Вперше досліджено еротичний жіночий журнал через призму важливих історичних подій, яке переживало польське суспільство у цей історичний період. Встановлено, що попри розважальний характер часопису і багатьох публікацій, журнал друкував важливі політичні програмні статті про міжнародну ситуацію у світі.

Метою статті є дослідження різних видів політичної польської жіночої періодики, які виходили у Львові у період міжвоєнного двадцятиріччя і порушували важливі та актуальні для тогочасного суспільства проблеми. Важливе значення надано дослідженню жіночої періодики звітного виду, оскільки ці звіти порушували важливі політичні питання польського суспільства.

Методи дослідження. У статті використаний комплекс загальних і спеціальних методів: аналізу у виокремленні видів і тематики політичної польської жіночої періодики міжвоєнного двадцятиріччя; синтезу у поєднанні періодики різних політичних організацій; хронологічний у поданні історичної і політичної ситуації у тогочасному польському суспільстві. *Результати і висновки.* У міжвоєнному двадцятиріччі виникають політичні жіночі часописи, які порушують важливі теми для польського суспільства, зокрема теми майбутньої війни та політичної ролі жінки у цих подіях.

Ключові слова: польська періодика, політичні жіночі часописи, політична жіноча рівноправність, польський жіночий рух.

Вступ. Міжвоєнне двадцятиріччя (1919–1939) було важливим етапом у розвитку польської політичної жіночої періодики для жінок. Вперше жінки почали об'єднуватися у організації патріотичного характеру. Жінка стає важливою у долі всього народу, у долі своєї батьківщини. Переосмислюється традиційна роль жінки у суспільстві, виховується жінка на патріотку-громадянку, свідому національно, що дбає за свою родину, чоловіка, дітей. Постає образ *матері-громадянки*, яка повинна дбати за патріотичне і моральне виховання своїх дітей, виховувати з них молодих героїв. У міжвоєнному двадцятиріччі виходили часописи, які зарахувати до одного із видів преси важко, оскільки вони були друкованими органами різних політичних організацій з патріотичним напрямом. Це такі часописи: «Легунка», «Вінніца» та часописи звітного типу політичних жіночих організацій.

Міжвоєнне двадцятиріччя навіяло мотиви війни. З'являються жіночі стрілецькі політичні організації, що видають свої друковані органи. Таким органом була

«Легунка» – часописом літографічним, який мав розважальну частину та статті про війну. «Легунка» була спробою піднести дух польської молоді жінки у бою. Міжвоєнне двадцятиріччя заклало підвали іншого типу преси – поєднання політичної тематики та еротичної розважальної частини. З'являються модні віяння Заходу, популярними стають ідеї Фройда. Мистецтво, артистизм, образ жінки подається еротично, привабливо. Підкреслюється краса жінки та її жіночність, активність у політичному житті. Одним з таких часописів була львівська «Вінніца», що попри розважальний характер, друкувала статті політичного, культурного та мистецького характеру.

Звітні часописи, що виходили у період міжвоєнного двадцятиріччя мали інформаційно-політичний характер. Це були переважно часописи організаційні, що виходили в межах якоїсь конкретної організації і повідомляли своїх членкинь про діяльність організації. Періодичність часописів стала, тому зараховуємо їх до жіночої періодики. На шпальтах звітних часописів друкувалися звіти про конференції, оголошення, промови відомих жінок-активісток, реферати і доповіді на міжнародних конференціях та програмні статті на тему жінки-активістки у політичному і жіночому питаннях.

Постановка проблеми та її практичне значення. Головною проблемою нашої наукової статті є дослідження часописів різних політичних організацій. Практичним значенням у статті є виокремлення кількох важливих видів періодики.

Мета статті. Дослідити тематичний фон політичних польських жіночих часописів міжвоєнного двадцятиріччя.

Основна частина. На початку II світової війни почали утворюватися військові стрілецькі загони, мисливські організації. Серед них існували жіночі загони, легіони. У відповідь на суспільні зміни дійшло до активізації жінок у суспільно-політичних справах. Одночасно наступив швидкий розвиток товариств і організацій зі скаунами, сокілництвом та парамілітарними організаціями, що повинні приготувати жінок до воєнних змін. 1903 року почали утворюватися жіночі сокольничі спільноти у Львові під командуванням Хелени Вілінської і Леонтини Кохацинської. Вони прагнули заснувати власний часопис, бо мали свій відділ «Соколята» у часописі «Пшеводнік Гімнастични – Сокул».

Після утворення II Речі Посполитої 1918 року у Львові виходить польський жіночий часопис «Легунка». Про часопис маємо короткі відомості як про часопис літографічний, що виходив 1919–1920 роках у Львові і був органом Мисливської Лігії Жінок [1, с. 435]. Вийшло 9 зошитів часопису. Деякі зошити були у кольорах. Під назвою, з лівого боку, подавалася ціна. У першому номері редакція писала, що несе подарунок до жінок-громадянок – свою «Легунку». Часопис «Легунка» інколи розглядається як конспіративний [1, с. 433] у боротьбі жінок за свої права, в першу чергу політичні, що зберіг традиції часописів жіночих селянських організацій «Земянка польська» та «Картка землянек». Ці традиції зберігалися у нерегулярному часописі «Легунка» (1919) під редакцією Данути Дануфель.

У 1919 році у Львові виходить літографічний часопис «Легунка» у номерах. Кілька номерів виходили у кольорі із зображенням жінки-стрільця, невеликого формату. Видання друкувало: політично-патріотичні статті, художні твори, анекдоти, велику кількість карикатур. На титульній сторінці курсивом надрукований напис – «Здобути собі відвагу у службі з бронею в руку – це найважливіше для жінки сучасної доби!», котрий був головним гаслом часопису.

Стаття «Жінка на пості» [4, с. 2] Ябіни Юдарової проголошувала головними рисами жінок сміливість та героїзм. Критикує часопис молодих хлопців, у яких забракло духу у боротьбі за батьківщину, а жінки, навпаки, взялися за оборону рішуче. У другому номері були опубліковані вірші: «До коменданта», підписаного як Дейот та «Наш капітал» Яби, вірші з життя військових жінок, що служили у легіонах під назвою «Підслухане» М. Беднарської.

У третьому номері часопису з'являється відділ «Хроніка» [5], постійно друкуються кросворди, анекдоти, розповідь про казарми. Друкуються оди, присвячені легіонерам: «Лист до легіонерок», «Нейтральний» [6]. Інколи на шпальтах часопису редакція друкує епітафії (епітафія Вітольду Хозерову), розповідь про легіонерок інших країн Європи, зокрема Франції, фейлетони: «Французи про легіонерок», «Мудра Кася» [7]. Часопис «Легунка» – перший літографічний часопис, присвячений жінці у війську, що порушував важливі теми, намагався підняти патріотичний дух серед молодих польок, виховував свідомих громадянок для активної участі у політичному житті.

Серед тридцяти польських жіночих видань, які виходили у Львові до 1939 року маємо видання, присвячені різним адресатам, різні за періодичністю, різних за метою видання, читацькою аудиторією. Серед цієї польської жіночої преси, що виходила протягом століття (1840–1939) маємо також видання так званого звітнього виду, на шпальтах яких публікувалися звіти із роботи жіночих політичних організацій, плани заходів для молоді, різноманітні оголошення.

Досі ніхто не виокремлював жіночі політичні видання у видання звітнього виду. До них можемо зарахувати два видання воєнного міждвадцятиріччя: «Przewodnik społeczny» (1919–1939) та «Sprawozdania z czynności zjednoczenia poskich chrześcijańskich towarzystw kobiecych we Lwowie» (1929–1933). Однією з причин чому досі дослідники не виокремлюють ці видання як жіночу політичну періодику, мабуть, є та, що вони були звітами різних жіночих організацій, проте мали чітку періодичність.

Про перше видання дізнаємося із підtitулу такі дані: «Przewodnik społeczny: miesięcznik poświęcony kierownictwu stowarzyszeń polskich (1919–1939)» [8]. Отже, часопис був місячником, присвячений керівництву польських товариств і розповсюджувався не тільки у Львові, але й у Познані та Варшаві. Серед звітів із різних польських організацій, також особливе місце займають звіти про жіночі організації.

Часопис мав вигляд книжки із сталими редакційними відділами: «Всячина», «Звіти», «Відділ рецензій», «Відділ організаційний» [9]. У першому номері 1919 року знаходимо відомості про жіночі політичні організації. Часопис надрукував кілька статей про жіночий рух. Особливу увагу привертає стаття «Жінка-громадянка» Аполонії Коперської, в якій часопис велику увагу приділяє ролі жінки у суспільстві: «Часто читаємо у Польщі такі статті та гасла, що «сьогодні у Польщі всі є рівними громадянами». У власній країні вільні громадяни, тому що самі собою володіємо. Жінки теж в тих справах беруть участь, бо отримали рівноправність політичну. Скоро і нам, жінкам, потрібно брати участь у політичному житті. Але є багато жінок, яким, коли говорити про рівноправність, то вони скажуть: «навіщо мені те рівноправ'я, я не маю часу займатися політикою, бо маю дім, діти та чоловіка» [8, с. 37].

Схожі статті про жіночу активність у політичному житті своєї країни зустрічаємо ледь не у кожному організаційному відділі. Особливу увагу звертала редакція на виховання жіночої молоді. У статті «Кілька думок про організацію жінок, у першу чергу жіночої молоді» Й. С. [9, с. 236] здійснено коротка ретроспектива польського жіночого руху, подана історія жіночих організацій. Особливу увагу приділяється жіночій молоді, тому що на жіночу молодь повинно звернути увагу все суспільство – це головне завдання часопису та жіночих організацій. Звучить ідея створення товариства для молодих дівчат. Майже у кожному відділі надрукована стаття виховного характеру, яка закликала жіночу молодь не сидіти, склавши руки, а навпаки діяти, брати активну участь у політичному житті, і не обмежуватися тільки власною родиною. Закликає часопис до моралі молодого покоління, щоб виховати державі гідних синів та дочок.

Інший часопис звітного типу «Справоздання...» за організацією редакції був дуже подібним до «Пшеводніка», проте на його шпальтах мало критичних матеріалів. Про часопис довідуємося із бібліографії видань міжвоєнного двадцятиріччя Єжи Яровецького і Барбари Гури [2, с. 251]. На жаль, даних про «Справоздання...» досить мало. Відомо, що часопис видавала жіноча організація Союз польських християнських жіночих товариств. Отже, часопис був друкованим органом католицької жіночої організації. Насправді, на шпальтах «Справоздання...» друкувалися інформаційно-політичні звіти та оголошення. Як правило, це невеликі, короткі замітки інформаційного характеру чи програма з'їзду і виступів різних жіночих організацій.

Обидва видання «Пшеводнік сполечни» та «Справоздання» належать до видань звітного типу. На шпальтах цих видань друкувалися звіти, оголошення та плани з'їздів жіночих організацій. Інколи серед таких матеріалів знаходимо критичні статті про роль жінки у політичному житті своєї країни, статті виховного характеру. Майже у всіх матеріалах присутня формула «жінки-громадянки», активної жінки, що дбає про свою державу. Велика увага спрямована на виховання жіночої молоді.

Про польське жіноче видання «Winnica» («Вінніца») маємо мало досліджень. Воно не згадане у жодних бібліографіях, окрім каталогу – «Katalog czasopism polskich Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie» [3, с. 201], в якому подана коротка інформація про часопис. Підtitул видання «місячник ілюстрований, присвячений жінці у громадському житті, мистецтві, анекдотах» [11] вказує на розважальний характер часопису. Видавало часопис видавництво «Аттеніум». У передньому слові Корнеля Макушинського редакція пояснювала про назву часопису («Вінніца» – укр.. виноградник), в яку вкладає глибокий зміст та значення: «Не знаю, кому спало на думку назвати часопис «Виноградник». Але це мусить бути людина повна натхнення, бо у цьому слові криється багато: радість і смуток, надія і любов. Коли б не було жодного виноградника, то земля би просто вимерла» [10, с. 3]. Видання друкувала багато поезії, модних тем, таких як про паневропу. Цій темі присвячена стаття «Прабабка Паневропи» [12] Адольфа Новачинського. У статті постає образ *Об'єднаної Європи (Паневропи)* з новим устроєм світу за згодою держав.

Традиційними рубриками видання були: «Груди», «Торгівля грудьми на Сході», «Дівчинка про обвислі груди» [13], багато у часописі анекдотів та віршів, присвячених жінкам еротичного характеру. У цьому номері була опублікована стаття про порнографію «Розсада і цензура» [13] Хейвуда Бруда. Стаття про порнографію намагається розмежувати поняття морального спустошення і еротичного журналу. Одночасно часопис критикує пуритан за радикалізм. Крім того, часопис симпатизував ідеям Фрейда, жваво обговорювалася тема сексуального потягу. Ця тема присутня у статті «Нагота на екрані» [12] Анатолія Стерна. Часопис порівнює наготу, що використовувалася у високому мистецтві та дешеvu порнографію, що нищить естетичний смак інтелігентів. Наступні кілька номерів зберігають організацію редакції, стали відділи, еротичний, розважальний характер статей часопису з політичними статтями. Враховуючи, що у часописі відверто обговорювалися табу-йовані теми, які були заборонені у традиційному католицькому польському суспільстві, це було перше польське видання для жінок еротичного характеру. Часопис має багатий літературний відділ, який подає велику кількість поезії, новел, анекдотів.

Висновки. «Вінніца» була першим часописом серед польської жіночої преси у Львові, яка відверто підняла заборонені теми для обговорення. Розважальний характер часопису приваблював аудиторію, обговорення політичних, мистецьких, культурних проблем свідчить про високий рівень редакції. «Вінніца» зламала усі попередні стереотипи про жінку. На передній план виступає жіночність, еротика і краса як головні риси в жінці. Усі ці ідеї – головні теми еротичного журналу «Вінніца».

Список використаної літератури

1. Jarowiecki J. Dzieje prasy poskiej we Lwowie do 1945 roku. Kraków-Wrocław, 2008. 502 s.
2. Jarowiecki J., Góra B. Prasa lwowska w dwudziestoleciu międzywojennym. Próba bibliografii. Kraków, 1994. S. 247–274.
3. Katalog czasopism polskich Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie. Landwarów – Nysa – Warszawa, 1980. 229 s.
4. Legunka. 1918. № 2. S. 2.
5. Legunka. 1918. № 3. S. 5.
6. Legunka. 1918. № 4. S.4–5.
7. Legunka. 1918. № 5. S. 2, 3, 5.
8. Przewodnik społeczny. 1919. S. 37–42.
9. Przewodnik społeczny. 1920. S. 235–238.
10. Winnica. 1925. № 1. S. 3.
11. Winnica. 1925. № 1. S. 8.
12. Winnica. 1925. № 1. S. 39.
13. Winnica. 1925. № 1. S. 64.

POLISH JOURNALS OF WOMEN'S POLITICAL WOMEN'S ORGANIZATIONS OF THE INTERWAR 20TH ANNIVERSARY**Maria Pavliukh**

*Lviv Polytechnic National University,
IMFN, Department of International Information
3 Sviatoho Yura square, 79000, Lviv, Ukraine*

Polish political journals of women's organizations published in Lviv during the interwar twentieth century were studied. The types of publications are singled out, the topics of these journals are analyzed. Reporting journals of political organizations are presented as a separate type of political Polish women's periodicals with a patriotic direction. For the first time, a women's erotic magazine was studied, which touched on important political, cultural and artistic topics in front of the audience. It has been established that women's political organizations that founded their own press carried the ideas of political equality and women's leadership into Polish society. The stereotypical vision of women in society and their role in the life of the state has been revived.

For the first time, an erotic women's magazine was studied through the prism of important historical events experienced by Polish society during this historical period. It was found that despite the entertaining nature of the magazine and many publications, the magazine published important political program articles on the international situation in the world.

The aim of the article is to study different types of Polish political women's periodicals that were published in Lviv during the interwar twentieth century and raised important and relevant issues for the society of that time. Important importance was attached to the study of women's periodicals of the reporting type, as these reports raised important political issues of Polish society.

Research methods. The article uses a set of general and special methods: analysis in identifying the types and topics of Polish political women's periodicals of the interwar twentieth century; synthesis in combination of periodicals of different political organizations; chronological in presenting the historical and political situation in contemporary Polish society. *Results and conclusions.* In the interwar twentieth century, women's political magazines emerged that raised important topics for Polish society, including the future war and the political role of women in these events.

Key words: Polish periodicals, political women's magazines, political women's equality, Polish women's movement.